

Presentació

Les organitzacions educatives han de ser espais segurs, tant per als professionals que hi treballen diàriament com per als alumnes que hi assisteixen. La seguretat als centres docents ha esdevingut una qüestió prioritària que té repercussions directes en l'efectivitat dels processos d'ensenyament-aprenentatge, en les relacions interpersonals, en la confiança que hom hi diposita, en les condicions de salubritat i, en definitiva, en la qualitat de la pròpia institució.

Cal considerar la seguretat com una situació ideal que no només depèn de l'aplicació estricta de la normativa pertinent, sinó que també requereix planificar, coordinar, controlar i avaluar, treballant en pro d'una cultura preventiva en què professors, estudiants, famílies i societat en general s'impliquin activament.

Partint de la visió que la seguretat és un concepte polièdric que pot ser estudiat i analitzat des de perspectives diverses, el present monogràfic aglutina un conjunt d'aportacions que fan èmfasi en aspectes tan diferents com els danys no intencionats, els plans d'autoprotecció, la cultura de la prevenció, la seguretat pedagògica, les escoles salugèniques, l'avaluació per a la millora de la seguretat o, de manera més específica, les conductes d'assetjament entre iguals mitjançant l'ús inadequat de les TIC. D'aquesta manera, ens movem des d'aspectes més relacionats amb la dimensió física fins als vinculats a la dimensió social i/o emocional de la seguretat, la qual cosa evidencia que la seguretat en les organitzacions educatives és un element transversal.

El primer article que obre el monogràfic, «Daños no intencionados en la escuela: Estudio de su incidencia en escolares de Cataluña», d'Eduard Longás, Jordi Longás i Jordi Riera, presenta els resultats d'una investigació en què els autors han analitzat 4.685 danys no intencionats (denominats habitualment «accidents») de l'alumnat en trenta centres educatius de Catalunya durant quatre cursos acadèmics consecutius. L'enfocament de la recerca permet conèixer la incidència i la tipologia dels danys no intencionats, així com les variables sociodemogràfiques, contextuals i causals que s'associen a aquest fenomen. Les orientacions de caràcter preventiu que es deriven del seu estudi són especialment interessants.

L'article següent, de Diego Castro i Jordi Sans, «Los planes de autoprotección: Implicaciones técnicas y educativas», parteix de l'estudi de l'evolució de la concepció de seguretat als centres educatius, de la progressió normativa dels plans d'autoprotecció i de l'estructura i els continguts bàsics que li serveixen de suport. També destaca el valor pedagògic dels plans d'autoprotecció per a les institucions docents.

Antonio Burgos-García, a «Análisis de la cultura de prevención de riesgos laborales en los distintos niveles educativos desde la perspectiva del profesorado», mostra els resultats d'un estudi desenvolupat a Andalusia, amb l'objectiu d'analitzar el nivell de coneixement que els professors participants en el programa «Aprende a crecer con Seguridad 2009» tenen sobre l'estat actual de la cultura preventiva a l'escola i els procediments que facilitarien la seva integració des d'una perspectiva didacticoformativa.

L'article «Escuela saludable versus protectora de la salud (salugénica)», de Daniel Guerrero-Ramon, Manuel G. Jiménez-Torres i Manuel López-Sánchez, ens introdueix en els conceptes d'educació per la salut i escola salugènica, tot estudiant les característiques de les intervencions destinades a l'educació i la promoció de la salut en institucions educatives espanyoles a partir de l'anàlisi de 245 articles publicats entre 1993 y 2013 en una mostra de revistes científiques. Els autors presenten una interessant perspectiva que constata l'escassa presència de programes d'educació per a la salut des d'una perspectiva salugènica i que promoguin la salut o la salut positiva en el context acadèmic.

Elda de Waal i Mary Grösse, al seu treball «Sobre seguridad y protección en la educación: Necesidades pedagógicas y derechos fundamentales de los estudiantes», ens introdueixen en l'estudi de la seguretat pedagògica. Les autores analitzen, en una mostra de 83 centres educatius de primària i secundària de Sud-àfrica, el nivell de compatibilitat de les pràctiques d'ensenyament amb els estils d'aprenentatge, les necessitats i els drets fonamentals dels estudiants, i com perceben aquests que la pràctica dels seus professors sigui compatible amb les preferències que tenen. Alguns dels resultats revelen la necessitat d'equilibrar les estratègies d'ensenyament-aprenentatge amb les necessitats didàctiques i els drets fonamentals dels estudiants per garantir la seva seguretat pedagògica o, el que és el mateix, la seva seguretat emocional.

Assumint que els centres educatius han d'atendre les qüestions relatives a la seguretat física, social i emocional des del coneixement del que esdevé tant a l'interior del recinte escolar com en el context social pròxim, Gairín, Díaz-Vicario, Rosales i Sentinella defensen l'adopció de la perspectiva de l'autoavaluació com a punt de partida per planificar actuacions preventives adequades. A «La autoevaluación para la mejora de la seguridad integral en centros educativos», els autors ens presenten el qüestionari d'autoavaluació EDURISC (Q-EDURISC), eina desenvolupada per l'equip de recerca EDURISC, de la Universitat Autònoma de Barcelona, que permet que les institucions docents avaluïn el seu nivell de seguretat integral (NiSI).

Tanca el monogràfic l'article de María José Bartrina «Conductas de ciberracoso en niños y adolescentes: Hay una salida con la educación y la concien-

cia social», que presenta els resultats d'una investigació en la qual s'han analitzat 185 expedients de casos d'assetjament entre iguals mitjançant l'ús inadequat de dispositius tecnològics. Aquests expedients han estat oficiats per la Fiscalia de Menors de Barcelona entre 2009 i 2011. L'article destaca la importància de les actuacions preventives per abordar i contenir les problemàtiques que posen en perill el benestar físic, social i emocional de nens i joves.

Som conscients que la temàtica que presentem no és un tòpic de debat professional habitual, com també que hi ha poca tradició en la recerca sobre el tema de la seguretat escolar; de tota manera, cal remarcar la importància i la transcendència d'aquesta qüestió. Esperem que el contingut del present monogràfic sigui considerat interessant, convidi a reflexionar sobre la seguretat com a factor clau de les organitzacions educatives i desperti més interès per seguir estudiant i aplicant eines i recursos a fi d'aconseguir que les institucions docents cada cop siguin més segures i saludables. Bona lectura.

Diego Castro i Anna Díaz-Vicario
Universitat Autònoma de Barcelona
Coordinadors del monogràfic

